Conversa amb Josep Ilario, creador de les revistes "Barrabás", "Por Favor", "Interviú", "El Jueves"... (2a part)

Per Jordi Riera Pujal

Josep Ilario Font (Sabadell, 1936) és un editor de raça. Confessa que ha creat més de 100 productes editorials i de les seves mans en varen sortir algunes de les revistes d'humor més importants de la transició com "Barrabás", "Por Favor" o "El Jueves". Home intel·ligent, culte i creatiu, ha sabut copsar el desig del públic lector en cada època. En la conversa deixa clar que no és home de continuïtat ni de rutines: un cop definit i assentat el model de la revista, busca un equip directiu adequat, deixa la publicació i s'embarca en nous projectes. Actualment segueix treballant en noves propostes editorials. Josep Ilario és el protagonista de la conversa, acompanyat de la persona a qui va ajudar a professionalitzar-se com a dibuixant, José Luis Martín (director de la Fundació Gin).

Por Favor

Ilario: *Por Favor* va sortir l'1 de març de 1974, el mateix dia que van matar a en Puig Antich (1). Estava editat per Punch, on tenia com a soci financer l'agència de publicitat MMLB (2). El nom de l'editorial el vaig triar perquè era un admirador de la revista Punch anglesa (3).

Vaig parlar amb en Manolo Vázquez Montalbán de la idea que tenia de fer una revista de sàtira política. Va ser en aquest moment quan vaig aprofitar que tenia concedits quatre títols per part del ministeri de Madrid. Vaig contractar a en Manolo i a en Perich, i ells em van portar al Forges. Van deixar *Hermano Lobo*. Els vaig fitxar per cinc milions de pessetes a cadascú. En aquell moment eren molt cars.

JL Martín: Va ser un esdeveniment realment inèdit en el món editorial.

Ilario: Per mi el secret era tenir els millors. Va ser el mateix fonament que vaig fer servir per fundar posteriorment Interviú. Vaig posar a en Juan Marsé dins de la historia, però sense pagar-li el fitxatge. De l'únic de qui no vull saber-ne res és d'en Forges. Quan més endavant el Consell de Ministres ens va tancar la revista durant quatre mesos, l'únic que no responia era Forges. Es va desentendre totalment del problema. Quan li vam proposar que col·laborés a *Historia de España* (4) ho va fer perquè en Manolo Vázquez Montalbán estava en el projecte.

Durant la suspensió vam treure *Muchas Gracias*, que seguia la historia de *Por Favor, Muchas Gracias, No hay de que...* En aquell moment els meus socis de MMLB es van tirar enrere. Em vaig quedar els deutes i vaig seguir, però no vaig poder aguantar.

Em vaig veure obligat a vendre el *Por Favor* a en Nadal (5) i el dia que vam anar a firmar van venir en Manolo, la Maruja Torres, en Forges... per cobrar els que els devia. En Forges va tenir el mal gust de comptar els diners. Tots van cobrar fins l'última pesseta.

La importància de la distribució

Ilario: *Por Favor* va arribar a tirar 100.000 exemplars, per vendre'n 25.000. El distribuïdor ens va enganyar, no tenien ni idea del que feien. Ens anaven avançant els diners i de cop i volta ens van dir els resultats reals, que no tenien res a veure amb el que ens havien estat dient.

JL Martín: La distribució és un tema fonamental. Un cop en marxa ja és més fàcil de calibrar, però en els primers temps depens totalment de les dades de la distribuïdora.

Ilario: Jo vaig començar i també vaig tancar la revista. Va ser l'última època, a Planeta, quan en Lara em va demanar que l'aguantés un temps més. En Lara, com a editor de revistes, no era res de l'altre món, però com a negociador em trec el barret. Com a compensació pel tancament de *Por Favor* no va donar diners, però més tard va acabar donant el Premi Planeta a Juan Marsé, a Maruja Torres i a Vázquez Montalbán. En Perich ja estava fora de la història llavors.

JL Martín: En Perich quan es va acabar *Por Favor* va venir a treballar a *El Jueves*. Ens tenia a nosaltres, a Interviú i poc després va començar a treballar als programes de TV3 de Josep Maria Bachs. Era una època que estava entristit, per ell l'època gran va ser l'etapa de *Por Favor*.

Vida professional de José Luis Martín

JL Martín: Jo vaig començar en aquest món quan el senyor Ilario em va trucar per a substituir a en Perich durant el seu mes de vacances. Era juliol, i al setembre de 1976 em va trucar perquè anés al despatx que tenien a Consell de Cent amb Rocafort. Allà em va oferir un tira a l'*Interviú* (jo en aquell moment il·lustrava l'article d'en Romero (6) i també feia una col·laboració al *Bazaar*). Vaig arribar a casa i li vaig dir a la meva dona: *"demà aniré al banc on treballo i diré que ho deixo"*. L'1 d'octubre vaig deixar el banc, resultat d'una conversa de tres quarts d'hora caminat amunt i avall per la redacció d'Interviú amb el senyor Ilario. Jo aleshores encara col·laborava amb *Por Favor*. Sis mesos després de deixar el banc jo estava treballant ja a *Primera Plana* i a *El Jueves*.

Grup Z i Interviú

Ilario: Vam fundar Z el març de 1976 amb Antonio Asensio i Jerónimo Tarrés. Vam sortir amb dos productes. Un d'ells era la revista *OK!*, seguint les pautes de la publicació del grup Filipacchi Editions. Al final del mes ja devíem 20 milions de pessetes.

Per Setmana Santa, els socis de Z vam anar a Almeria, d'on era Geronimo Tarrés. Allà vaig proposar dos nous projectes: fer un *Hola* o fer *Interviú*. Per al primer no teníem els diners necessaris, i vam acabar fent *Interviú*. El 19 de maig de 1976 ja estavem al carrer. Fins al número 4, l'Asensio no va posar els peus a la redacció. Ho va fer quan va veure que el negoci funcionava. Jo era l'editor, però el "lector tipus" era ell. Ell llegia la revista cada setmana i estava bé escoltar-lo perquè era el lector d'*Interviú* prototípic. La prova va ser que a mida que ell anava canviant, promovia que la publicació canviés. I va ser ell qui es va carregar el model.

Interviú va vendre 86.000 exemplars del primer numero, però al numero 4 ja ens havíem plantat en els 200.000. Va ser el moment oportú amb el producte oportú. La fórmula estava composada de firmes conegudes, sang en llauna (els crims passionals és un tema que interessa a les dones) i, evidentment, fotos de senyores. Vam encertar amb la col·laboració d'Adolfo Marsillach, que escrivia com Déu. En cap moment vaig fer enquestes per dissenyar noves revistes, era tot molt intuïtiu.

Jo tenia els contactes i sabia de les agències que tenien el material que jo volia. El que necessitava era relativament barat llavors... Inicialment... encara que després es va posar caríssim. Per les fotos de la Kennedy (7) ja vam pagar 200.000 pessetes, per les de la Marisol havíem pagat 250.000 (8) i després ja vam començar a pagar milions. Un dels trucs era pagar més que ningú i dir-ho.

Vaig deixar *Interviú* l'any 1978. A mi sempre m'han preguntat perquè vaig deixar el Grup Z. Jo sempre dic el mateix: si hagués tingut la paciència que tinc ara, hagués aguantat i m'hagués anat d'allà amb molts calés. La meva última acció executiva a Z va ser nomenar Antonio Franco, a qui ja coneixia de *Barrabás*, com a director d'*El Periódico de Catalunya*.

No vaig tenir cap mala relació amb l'Asensio. Les dues vegades que vaig voler marxar, ell m'ho va arreglar perquè em quedés. No s'atrevia a deixar-me marxar, tenia por d'un daltabaix. La marca Z la vaig crear jo, els productes eren meus, l'Interviú me'l vaig inventar jo... El problema era la relació absorvent que ell exigia als seus socis i col·laboradors pròxims. Jo era una persona molt independent, molt diferent dels altres socis de l'Asensio.

Emmanuelle

Ilario: El mateix any 1976 vam treure *Emmanuelle*. Barrejàvem fotos eròtiques i humor gràfic amb historietes. La sèrie de còmic més coneguda va ser *Blancanieves y los siete enanitos viciosos*, dibuixada per l'italià Leone Frollo. Al mes d'agost d'aquell any ja estàvem venent 240.000 exemplars.

Cada setmana la segrestaven, però quan l'ordre arribava a Barcelona nosaltres ja teníem fet el número següent. Pagàvem perquè la persona que havia de portar la revista a Madrid retardés la seva entrega al Ministeri. Finalment, des dels estaments oficials, em van preguntar què volia per tancar *Emmanuelle* i els vaig demanar mes permissivitat per a *Interviú*.

En aquell moment Interviú estava a punt de morir d'èxit. No podíem finançar el creixement de despeses i el gran increment de la tirada. Els 42 milions de beneficis que ens van proporcionar els pocs mesos de vida d'*Emmanuelle* van solventar aquests problemes financers.

El Jueves

Ilario: A finals de 1976 vaig marxar d'*Interviú*, vaig estar un any fora i després vaig tornar, per poc temps. L'any 1977 va ser quan vaig fer *El Jueves* amb en Tom, en Romeu i en JL Martín. Romeu tenia un gran càrrega libidinosa en el seu dibuix i en Tom feia un tipus de dibuix molt fresc, més en la línia d'en Gin. *El Jueves* va començar bé de vendes, va agradar i, a més, ens divertíem.

JL Martín: *El Jueves* era molt fresc. Per mi la fórmula magistral de la revista es la del Sr. Ilario. Ell ens va reunir el primer dia i ens va dir: *"Vull fer un Pulgarcito per a adults"*. No ho havia fet ningú. Poc després van caure les revistes d'humor, però la gent ja s'havia enamorat dels personatges i *El Jueves* va seguir.

El *Martínez el Facha*, que va dibuixar en Kim, va ser una creació de l'Ilario. Curiosament la sèrie va tenir una decadència molt forta als anys vuitanta i als noranta va tornar a pujar. Bàsicament va ser a l'època en què tornaven els fatxes i tornava a governar la dreta, amb Aznar. Les enquestes ens deien com anava la sèrie, encara que ara que ha finalitzat ja estava molt fluixeta d'acceptació.

Ningú s'ho pensava que trenta-vuit anys després encara s'editaria la revista.

Quan el senyor Rodrigo de RBA es va interessar per la revista li vaig comentar que *"*El Jueves *és un artefacte molt estrany, que només sabem controlar els que la fem"*. Les revistes d'humor per a adults ho han intentat en el seu moment (Bruguera, Planeta, …) i cap se n'ha sortit. Li vaig dir: *"si vols que entri amb negociacions per vendre, a mi em va bé per edat, però has de tenir present que la revista no es pot tocar. Funciona tal com està. El dia que la toqueu, l'espatllareu"*. I, vuit anys més tard, la primera vegada que s'hi posen s'equivoquen (9).

Nacional Show i els americans

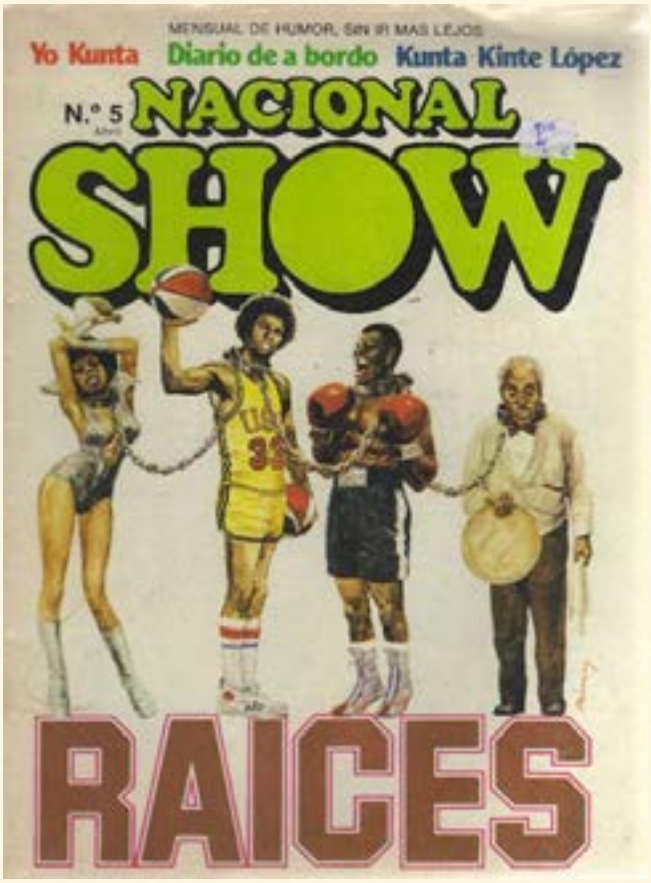

Ilario: *Nacional Show* va ser un invent amb en Gin. Nosaltres érem lectors de les revistes satíriques franceses, que ens entusiasmaven, i de la revista americana *National Lampoon*, i l'altre format que ens agradava era el de *Saturday Night Live*, que es va començar a emetre per televisió l'any 1975. Recordo haver vist els primers temps, quan feien conya del tema de la mort de Franco. Era un programa que veia sempre quan viatjava als Estats Units. Era l'època de Belushi, amb aquest humor que era tan diferent, i a en Gin i a mi ens agradava. El *National Lampoon* ens va vendre material que vam publicar a *National Show*.

JL Martín: En Gin a *El Jueves* era el que feia l'humor elegant. Per això quan vaig editar un llibre sobre ell el vaig titular Gin, el artista elegante. També va fer la revista *Titanic*, ell va ser el que ens va ensenyar d'on veníem i l'obra dels artistes internacionals. Tot el que desconeixíem.

La Boqueria, el projecte

Ilario: Fa pocs anys vaig dissenyar un projecte de revista d'humor: *La Boqueria*. El tema central havia de ser la Plaça Sant Jaume, i la connexió entre el Palau de la Generalitat i l'Ajuntament. Havia de tenir una secció important sobre el Barça. Era un projecte per fer en català, però no vaig acabar de trobar els socis adients.

L'humor gràfic, avui

JL Martín: Una de les coses que em fa pensar que el món de l'humor gràfic està en franca decadència és que amb tota la moguda que hi ha a la política hi hauria d'haver algunes revistes que ho reflectissin. Perquè material. ara mateix, ni ha molt. Em refereixo concretament a la política catalana, amb tot el tema de la independència. Trobo a faltar alguna revista en paper a favor i alguna posicionada en contra.

De la mateixa manera que la transició va ser un moment interesantíssim, ara també estem en un moment així, i també a nivell d'humor gràfic, però amb la crisi de vendes de les revistes no es poden tirar endavant nous projectes.

Ilario: El problema de les revistes en aquesta època és que no venen prou. La qüestió de la crisi editorial i la crisi del paper és més important del que sembla i comença abans que els problemes econòmics generals. El sector està molt tocat. Avui és molt més fàcil fer una revista d'humor a les xarxes socials que en paper.

JL Martín: Si, però no la fan tampoc, perquè no ho paga ningú. El problema és com et guanyes el sou. La gent que se'n va anar d'*El Jueves* estan fent l'intent digital (10) i van aguantant, encara que sigui amb uns ingressos mínims. Potser és el futur, no ho sé.

El que em preocupa del moment actual és que em trobo amb dibuixants joves molt bons que van molt justets econòmicament parlant. Jo reconec que vaig tenir moltes oportunitats per l'època en què vaig començar i ells no, i em sap greu.

Article publicat a www.humoristan.org

Converses realitzades a Barcelona el 3 i el 17 de novembre de 2015.

Notes:

(1) Salvador Puig i Antich (1948-1974) va morir executat pel règim franquista. El fet va mobilitzar una forta oposició internacional i va colpir a tot el moviment antifranquista de l'interior del país.

(2) L'any 1971 es va constituir la innovadora agència de publicitat MMLB. Marçal Moliné, Miguel Montfort, Joaquín Lorente i Eddy Borsten en van ser els socis fundadors.

(3) ***Punch***, setmanari d'humor i sàtira britànic publicat a partir de 1841. El darrer número va sortir l'any 2002

(4) ***Historia de España (Vista con buenos ojos)*** va ser una col·lecció de deu fascicles d'humor i sàtira, editats per Punch, que es van poder comprar als quioscos entre 1974 i 1975.

(5) Antoni Nadal i María Fernanda Gañán eren els editors de ***Fotogramas***, ***Garbo***... i ho van ser també durant una de les etapes de ***Mata Ratos***.

(6) Emilio Romero (1917-2003) va ser un periodista i escriptor influent durant el franquisme i la Transició.

(7) En el número 23, de 21 d'octubre de 1976, es van publicar unes fotos fetes per un paparazzi en què Jacqueline Kennedy estava nua en una platja privada.

(8) En el número 16, de 2 de setembre de 1976, es van publicar unes fotos inèdites fetes uns anys abans en què Marisol posava nua. Va ser un gran èxit de vendes.

(9) El mes de juny de 2014 l'editorial RBA, propietària d'***El Jueves***, va censurar una portada de la revista. Catorze autors van abandonar la publicació al no estar d'acord amb la decisió.

(10) ***Orgullo y Satisfacción***